

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

LIX. ÉVF.

KÖZLÖNYE

19—20. FÜZET

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti:

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 15-én. * Előfizetési díj egy évre 80 korona.

Az Orsz. Erd. Egyes. oly alapító tagjai, kik legalább 300 K alapítványt tettek, valamint a rendes tagok az esedékes alap. kamat, illetőleg 20 K évi tagsági díj, valamint az 1920. évre alapító és rendes tagokra nézve egyaránt kivett 40 K pótdíj fejében kapják. Azok az alapító tagok, kik 300 K-nál kevesebbet alapítottak, ezenfelül 10 K-t fizetnek.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. em.

« A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnének. »

(Telefon: 37—22.)

Erdőgazdasági problémák a Svájcban.

Irta: Dr. Weisz Leó, Zürich.

Társadalmi erupciók — háboru és forradalom — közvetlen gazdasági következménye még mindig, elmúlt évtizedek, sőt évszázadok megtakarított javainak pusztulása, elhasználása volt. Hogy hosszú, szorgos munkának ekként feláldozott gyümölcssei tényleges veszteségnek, avagy tán csak új magvetésnek tekintendők-e, ezt eldönteni a történetbölcsélet hivatása. E helyütt csak a gazdaságtörténet ama évszázadok óta megfigyelhető tényét akarjuk leszögezni, hogy a fent körülírt gazdasági jelenség kapcsán háboru és forradalom még mindenkor és mindenütt az erdőn ütötte a legnehezebb sebeket. Nem csoda. Hisz az erdő maga az évszázados takarékoság. A megtakarított jószág par excellence.

Ez a szomorú, a természeti törvények kényszerítő erejével fellépő jelenség még a semleges államok határait sem respektálta s hatása ma a Svájcban például sokkal szembetűnőbb, mint a háborút viselt országokban, ahol a sok vérző seb között csak nehezen lehet megállapítani, melyik mélyebb, nehezebb.

Jóllehet a kis Svájcot korántsem hagyta a háboru — minden semlegessége daczára — oly érintetlenül, mint azt a háborut viselt országokban hiszik, hanem vérzik és szenved, mint a többi szomszéd, mégis majdnem mérhetetlen a különbség köztük. A Svájc sebei — egyetlenegy kivételével — nem oly mélyek s így gyorsabban gyógyulnak is, mint a szomszédokéi. Kivételt csak az az egy képez, amelyet a háboru a svájci erdőgazdaságon ütött. Ez a legsúlyosabb. S hogy nem veszélyeztet-e életfunkciókat, csak a jövő fogja mutatni.

A Svájc aránylag szegény erdőben. Az a 982.000 ha erdő, amely az ország területének 23·8%-át fedi, korántsem elég ama kulturpolitikai érdekek megvédésére, amelyet az ország talajviszonyai a svájci erdészeti feladatává tesznek. Ily körülmények között az erdő védő hatásának minden további meggyengítése végzetes következményekkel járhat. És a Svájc ezen a mesgyén jár 1914 óta.

Az óriási árák s az a tény, hogy Olasz- és főleg Franciaország csak fa és egyéb „hadianyag” ellenében adtak élelmiszert, párját ritkító rablógazdaságnak nyitottak utat, olyannyira, hogy a favásárló Svájczból egyelőre Európa egyik legfontosabb *fa-export* országa lett. Néhány számadat illusztrálja legjobban ezt a hihetetlen átalakulást.

1914 előtt a Svájc kb. 7.800.000 köbméter műfával többet használt el, mint amennyit maga termelt s ezért a külföldnek évente 40—50 millió frankot fizetett. Ennek ellenében 1916-ban (újabb statisztikai adatok még nem kerültek nyilvánosságra) a bevétel csak 368.000 köbméter volt, míg a külföldre 936.000 *m*³ műfa exportáltatott.

Az 1915—1919. években kivitt mennyiséget 2½ millió köbméterre becsülik. Ez egy harmada az ország össz- és 80%-a műfa-termésének. Ilyen mennyiséget exportálni olyan országból, hol a rendes évi termés még a saját szükséglet fedezésére sem elegendő, csak úgy lehet, ha az erdők hozadékán felül, az erdőket is megtámadják. Ebben az állapotban van ma Svájc legtöbb erdeje.

Igaz ugyan, hogy Svájc a kivitt fáért 400 millió frankot kapott. Olyan összeg, amelynek kedvéért egy kis *erdőgazdasági* mulasztás még megbocsájtható lenne, különösen ha tekinte be

veszszük, hogy az aranyeső a svájci erdészetnek másfelől nagy szolgálatoakat is tett. Most, hogy az erdő óriás bevételeket hozott s nemcsak a magánbirtokosok, hanem a községi és kantoni költségvetések legfontosabb pénzforrásává lett, szívesen hajlottak a tulajdonosok is a jó szóra s nagy összegeket fektettek be az erdők jobb feltárását célzó eszközökbe, szaporították a személyzetet s megvetették mindenütt az erdőtartalékok alapjait.

Ha tehát az erdők felhasználata itt a Svájcban csupán gazdasági kérdés lenne, bátran állithatnók, hogy a kínálkozó — remélhetőleg soha többé vissza nem térő — konjunktura nyújtotta előnyök eddig nagyobbak, mint a tartamosság megbomlása által okozott károk.

Az erdőhasználatok mérve azonban a Svájcban, tekintettel az itteni talajviszonyokra, kulturpolitikai szempontból sokkal többet nyom a latban, mint másutt s könnyen változtathatja a nagyapák duzzadó pénztárczáját hamis illuzióvá, amely felett szerencsétlenné tett unokák sirnak.

A háboru első éveiben dagadó vitorlákkal uszott a Svájc eme kevésbé kívánatos cél felé. Erdeiben valóságos orgiákat ült a háborus konjunktura s hegy, hegy után borotváltatott le a francia lövészárkok, az angol barakkok és az olasz municziós ládák érdekében, míg végre 1916-ban, a pusztítások láttára s azok következményeinek tudatában, az államvasutak* műszaki osztálya emelt erélyes vétót a további rablógazdálkodás ellen. A vasutüzem veszélyeztetésére való hivatkozás többet használt, mint az erdősvilág eladdig sporadikus, félték óvása. A legbuzgóbb igyekezet mellett sem lehetett ezen a téren az eddig folytatott parasztpolitikát követni, az ország biztonsága forgott kockán. Erre való tekintettel a szövetségi tanács 1917. február 23-án, tehát meglehetősen későn, a véderdő jellegű erdőket is véderdőknek nyilvánította és a véderdő-törvénykezés alá rendelte. Evvel befejeződött a háborus tarvágások kora. Azonban *csak* ez. A felhasználatok még mindig divnak, ha mindjárt csak bizonyos formák betartása mellett és mindmegannyi „jogosító körülmény“ leple alatt is.

E folyamat tragikuma az a tény, hogy a tulajdonosok háborus háztartása és annak következményei a rendszeres, état-üzemhez visszavezető utakat elvágta. Ugy a tulajdonosok, mint az erdő-

gondnokságok költségvetéseinek fedezet rendszere az utóbbi években azokhoz a magas fabevételekhez alkalmazkodott, amelyeket a háborus konjunktúra nyújtott s most, hogy ennek az irányzatnak vége, az árak esnek s mégis egyik fél sem akar, avagy tud „lemondani“, hát *a mennyiségnek kell a magas árakat pótolni*. Ennek természetesen jó vége nem lehet s a mérvadó körök meg is mozgatnak minden követ, hogy e kényelmetlen helyzetből valamiképp kikerüljenek. Hosszas tanácskozások után legujabban olyan módban egyeztek meg, amely az országon kívül is ismeretést érdemel.

Mindenekelőtt nagyszabású felvilágosító mozgalom indított meg. Célja: a köztudatba belevinni, hogy a mostani mederben észszerű erdőgazdaság nem üzhető és hogy ennek az országra nézve beláthatatlanul hátrányos következményei vannak.

A svájci erdészeti egyesület, e mozgalom lelke, elismeri, hogy ma a kantonok- és községektől, tekintettel a mindinkább fokozódó tőkehiány okozta kétségbeejtő pénzügyi helyzetre, nem lehet bevételeik önkéntes leszállítását követelni. Viszont hangoztatja azonban, hogy az eddigi bevételek, a mai gazdasági rendszer és eső árak mellett semmi esetre sem nyújthatók tovább, mert különben tönkremegy az ország. A magashegységi erdők tulságos ritkítása okvetlenül árvizet, kőgörgetegeket és egyéb károkat hoz magával (A széldöntések máris ijesztő mértékben növekednek s véleményem szerint az árvizek sem fognak kimaradni, mert már az eddigi használatok is jóval túllépték az egészséges határt!)

Ebből a dilemmából az egyesület szerint csak egy út vezet ki. A *többtermelés* útja. „Die Produktionssteigerung der schweizerischen Forstwirtschaft: *eine nationale Pflicht!*“. A svájci erdősvilág, ily című, állami támogatással kiadott röpiratában kezeskedik arról, hogy a Svájc mai erdőterületén megteremti, az ország biztonságának mindennemű veszélyeztetése nélkül, azt a famennyiséget, amely a tulajdonosok mai bevételeinek *állandósításához* szükséges, ha viszont az erdőgazdaság mindazt megkapja, ami ahhoz szükséges, hogy a mai évi 2·7 millió köbméter helyett jóval nagyobb mennyiséget produkáljon.

Garantálja, hogy ha a szükséges személyzetet, hatáskört és eszközöket megkapja, az ország évi fatermését legalább évi 4·4 millió

köbméterre emeli s hogy a termékek átlagos minősége és értéke magasabb lesz, mint ma. (1 millió m^3 -t gazdaságosabb kitermelési módszerekkel és 700.000 köbmétert magasabb terméshozadék útján vél nyújthatni.)

Evvel a mennyiséggel nemcsak függetleníthető az ország — a közönséges fanemeket illetőleg — a külföldtől, hanem még tekintélyes módon segítheti fával, különösen túlevelüekben szegény szomszédjait is.

A röpirat egyelőre csak *kér*. Azonban nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy szükség esetén, illetve a kérelem teljesítésének megtagadása esetén, hathatósabb eszközök fognak alkalmaztatni. Feszülten várjuk tehát a további fejleményeket s nem fogom elmulasztani róluk haza is hirt adni.

Harcz nélkül nem fog a dolog semmi esetre sem lefolyni, mert a mezőgazdasági körök nagy része szinte ellenséges indulattal viseltetik az erdészettel szemben. Okára mindjárt rátérek. Az erdészeti egyesület mozgalmában nem akarnak mást látni, mint czéhmozgalmat, amelynek végcélja csak a sok állásnélküli, külföldről hazamenekült svájcz erdőtisztnek a községek hátán való ellátása. A svájcz amugy sem barátja a hivatalnokoknak, de ez esetben hatványozott erővel fog kapálódzni az „erdő kényurainak“ gyarapítása ellen. „Wier haben schon heute viel zu viel Vögte!“ Végül azonban mégis csak bele fognak harapni a savanyu almába, mert magasabb községi pótdót fizetni még kevésbé szeretnek s akkor be fogják látni, hogy igazságtalanok voltak „az erdő urival“ szemben.

E hatványozott ellenszenvnek története van. Hogy állattenyészítő országban az erdészvilág nem közkedvelt, ismert jelenség, de két „világot“ elválasztó árkot, kis jóakarattal, mindenütt át lehetne hidalni. Itt azonban a háboru alatt az árok oly mély és széles lett, hogy jóakarát egymaga nem képes többé békés együttélést biztosítani. Oka: a háboru!

A főleg állattenyészést és tejgazdaságot üző, majdnem minden élelmiszerszükségletét a külföldről fedező, a háboru folytán azonban egyszerre minden szokott uttól elzárt Svájcz oly helyzetbe került, amilyenben nép e földön csak nagyon ritkán volt még. A havasok alján kellett gabonaféléket termesztienie, hogy

kenyere legyen, mert amit az ententetől kapott, oly kevés volt, hogy még a városok ellátására sem volt elegendő. Meg is változott ennek folytán Helvéczia képe oly alaposan, hogy mikor tavaly visszaértem, nem ismertem sem rá, sem a benne lakó emberekre.

Minél tovább tartott a háboru, annál inkább kellett minden talpalatnyi földet élelmiszertermelésre fordítani. S ha mindjárt csodákat is műveltek terméketlen területek feltörésében, mocsarak és tavak lecsapolásában, óriás területek meliorációjában s főleg terméseredményeikben, megakadályozni mégsem tudták, hogy a szántók terjedésével párhuzamosan az állattenyésztés és tejtermelés vissza ne fejlődjék. Már pedig ez kétségbe ejtette a hozzá szokott svájczit.

A helyzet könnyítése céljából 1917-ben a „paraszt-titkárság“ az összes síksági és előhegységi erdő azonnali irtásának engedélyezését kérte. A kérelem ebben a formában minden kétséget kizárólag rövidlátó és helytelen volt. De épp oly helytelen volt az a büszke magatartás is, amelyet a svájczí erdészeti körök e kéréssel szemben tanúsítottak, s amelynek végeredményében az erdőtörvénynek ama rendelkezésére való hivatkozással, hogy a Svájcz erdőterületét csökkenteni nem szabad, a kérelemnek a kormány sem adott helyet. A javaslat betérjesztésének ideje összeesett az államvasutak utolsó tiltakozásával s így a különben erősen agrárérzelmű tanács sem mert engedményeket tenni, jóllehet a Svájczban is vannak egyes olyan erdős területek, amelyeket — szükség esetén — kulturpolitikai érdek megsértése nélkül lehet a most előtérbe nyomuló mezőgazdasági szükségletek szolgálatába állítani.

A mezőgazdák kérelmének elutasítása sajnálatos ellenszenvet keltett az erdőterület sértetlen fenntartásáért sikra szálló svájczí erdőtiszti kar ellen.

A nyílt ellenségeskedésig fajult feszes viszony megszüntetése érdekében legutóbb dr. *Flury*, a svájczí erdészvilág eme, ugyszólván pártonkívüli, messze kimagasló alakja, fordult egy „Waldrodung oder Bodenverbesserung?“ czimű, magas színvonalu munkával mindkét táborhoz s igyekezett a fennálló ellentéteket kiegyenlíteni.

A mezőgazdáknak szemére vetette, hogy tulzott kívánságaikkal tultették magukat az ország jól felfogott érdekein. A viszonyokat,

melyek ma és még tán évtizedeken át a mezőgazdasági üzemek *területének* kiterjesztését követelik, ő épp oly jól ismeri, mint a gazdaságvilág s tudja, hogy végül erdőirtásokat is szükségessé fognak tenni. Mielőtt azonban ehhez az utolsó menedékhez fordulnak, amely amugy sem szolgáltathat az ország biztonságának veszélyeztetése nélkül oly nagy területeket, mint a gazdák hiszik, gondolják meg, hogy még igen nagy, terméketlen területek várnak talajjavításra, érdekes számításokkal bizonyítja, hogy e területek meliorációja kevesebbe kerül, mint az irtási munkálatok s hogy a talajjavítási munkálatok után termékenyebb talaj áll rendelkezésre, mint az irtásföldön.

A legnagyobb hibának azonban azt tartja, hogy a gazdák nem belterjesebb munka, hanem területgyarapítás útján igyekeznek többtermelési programjukat megvalósítani. Nagyon jól tudja ugyan, hogy a belterjességnek is megvannak a maga természeti és gazdasági határai, amelyekben túl többtermelés csakis a terület kibővítése által lesz elérhető. Tagadja azonban, hogy a Svájcban ez a határ már eléretett volna. A kantonok kulturmérnöki hivatalainak adatai alapján kiszámítja, hogy megfelelő talajjavítási munkálatok által 100.000 *ha* részben új, részben sokkal termékenyebb, mezőgazdaságra alkalmas földet lehetne teremteni. Ez legalább *ötször* annyi, mint amennyit a kért erdőirtások nyújtanának.

Ami pedig a legelőket illeti, azt hiszi, maguk a gazdák sem fogják tagadni, hogy a maradi havasi gazdálkodás helyébe más rendszernek kell jönni s avval megszűnik a „chronikus legelőhiány” is.

Csak ha mindez nem elegendő, jön az erdőirtás tekintetbe. A Svájcznak minden oka megvan erdeire féltékenyen ügyelni, csak végső szükség esetén áldozhat még annyit, amekkora területet jó lelkiismerettel védő lombosítótól megfosztható. Ez pedig igen kevés, mert nagyon tévednek a gazdák, ha azt hiszik, hogy a síksági és előhegységi erdők mind gazdag talajon állnak s büntetés nélkül távolíthatók el. Eltekintve attól, hogy ezen erdők irtása a tekintetbe jövő vidékek fával való ellátását megnehezítené, sőt a tartamosság megbontásával az ország fatermését is károsan befolyásolná, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy épp ezek az erdők igen fontos szerepet játszanak a hideg szelek

elleni védelem szolgálatában. Eltávolításuk mélyreható befolyással volna ezen vidékek klimájának kedvezőtlen alakulására. A gazdák sem érnének — a legtöbb esetben — célzt eltávolításukkal, mert ott, ahol ma gazdag erdő áll, nem szabad mindjárt televénydus talajra következtetni. Az erdőtalaj termékenységének legfőbb biztosítékát bizonyos foku kavicsstartalom képezi, tehát olyan tulajdonság, amelynek a mezőgazda nem igen örvend. A legtöbb erdőnek a talaja pedig olyan, hogy csak addig termékeny míg lomb védi s rövid mezőgazdasági használat után terméketlen, szívós, kemény lesz. (Kár, hogy *Flury* az erdők befolyását a talajviz állására még ömlítetlenül hagyta, pedig időközben éppen az ő kísérleti állomásán korszakalkotó megfigyelések tétettek. Erről más alkalommal.)

Mindebből csak az következik, hogy a sik vidéken is nagy elővigyázatossággal (talajvizsgálatok, légáramlati megfigyelések stb. után) kell az irtásoknál eljárni, mert különben úgy a gazdának, mint az országnak csak kárára vannak.

Mindevvel szemben elismeri dr. *Flury*, hogy a kérelemben volt egy szemernyi jogosultság is. A 70-es évek ismert agrárkrisise után nagy területeket erdősítettek, melyek eladdig mezőgazdasági célokra szolgáltak s a „régí jó időkből“ is maradtak még itt-ott erdőségek, melyek jó szántót szolgáltatnának. Ezek irtásánál, ha tényleg szükséges, nem szabad oly szigorú mértéket alkalmazni, mint eddig történt. Főleg a nagyobb folyamok mentén fekvő ligeti erdők irtását megengedhetőnek tartja s szükség esetére ajánlja.

Dr. *Flury* votuma nagy hatással volt mindkét pártra s úgy látszik, lassan közelednek egymáshoz, ha kibékülésről nem is lehet még beszélni. A kísérleti hid, mely összekösse őket, dr. *Flury* eme nyilatkozata: Zu einer allseitig befriedigenden Beschaffung genügend anbaufähigen Bodens wird es nötig sein, die Aufgabe nicht durch „Bodenverbesserung oder Waldrodungen“ sondern durch „Bodenverbesserungen und Waldrodungen“, zu lösen. Das eine tun und das andere nicht lassen, wird es auch hier heissen; allein man möge vorerst das eine zwei- und dreimal tun und dies ganz besonders seitens der Alpwirtschaft — bevor man das andere beginnen, d. h. ernstlich die Axt auf den Wald legen will. Dem heutigen Landhunger der Landwirtschaft werden auch

wieder Zeiten der Übersättigung folgen; deshalb ist für den Wald und seine Verminderung ein rasches Tempo nicht von gutem.“ Hogy ez a „hid“ megállja-e a terhelési próbát, a legközelebbi jövő fogja mutatni.

A kámoni arboretum.

Irta: Gáyer Gyula dr.

„*Chamaecyparis nutkaensis ericoides* ist im Garten des Herrn Stephan von Sággy in Kámon (bei Szombathely, Ungarn) entstanden“, írja *Beissner* (Nadelholzkde, 536. o.). Mindazonáltal a kámoni park kincsei mindezideig ismeretlenek maradtak a magyar szakközönység előtt. Sőt ha el is jutott volna Kámon községbe magyar dendrológus, a falun áthaladva akkor sem sejtette, hogy milyen érdekes park rejtőzik közvetlen közelében. *Sággy* István dr. kámoni földbirtokos angol kényelemmel berendezett s magyarosan vendégszerető uriháza a falu egy mellékutcájára néz s főképpen mögötte terül el a nyolc holdas park sok kertészeti ritkaságával. A park fiatalabb része 20 éves. Idősebb részeit még a jelenlegi tulajdonos édesatyja parkírozta s itt hatalmas példányai láthatók az *Abies cephalonica*, *Thuja gigantea* s más fajoknak. A pompás *Sequoia*-k is a jászlói majorban id. *Sággy* István emlékéért hirdetik, de a parknak igazán tudományos színvonalra emelése és kifejlesztése a jelenlegi tulajdonos műve. A kámoni parkot különösen az teszi értékesé, hogy a ritkaságok többnyire jól kifejlett, szép példányokban vannak meg. A fajok és fajták számát s a ritkaságokat tekintve nem csupán a vas megyei parkok között vezet, hanem kivált *coniferák* tekintetében kétségtelenül az ország leggazdagabb arboretuma. *Sággy* István dr. úr szíves volt a kert fáiinak és cserjéinek katalógusát összeállítani s ezt itt közzéadom, †-tel jelezve meg azokat a fajokat, melyek 1916-ban árvíz következtében elpusztultak.

I. Túlevelü fák.

Abies amabilis, *arizonica*, *balsamea*, *brachyphylla* (*homolepis*), *bracteata*, *cephalonica*, *ceph.* var. *Apollinis*, *ceph.* var. *Reginae Amaliae*, *cilicica*, *concolor*, *concolor* var. *violacea*, *concolor* var. *lasiocarpa*,